

IZVJEŠTAVANJE SREDIŠNJEG DNEVNIKA HRVATSKE RADIOTELEVIZIJE O IZBJEGLICAMA I TZV. IZBJEGLIČKOJ KRIZI U PERIODU TERORISTČKIH NAPADA U PARIZU 2015.

Autorica: Sara Lalić

Sigurnosne prijetnje često se navode među zagovornicima restriktivnog pristupa migracijama kao jedan od najvažnijih razloga za ograničenja migracija u Europu i Hrvatsku. To se u velikoj mjeri odražava i na javno mnijenje, odnosno na stav građana o useljavanju stranaca u Hrvatsku. Prema istraživanju Centra za mirovne studije provedenom 2013. godine na reprezentativnom uzorku, 44.7 posto ispitanika se u nekoj mjeri slaže s tvrdnjom da strani doseljenici uzrokuju porast kriminaliteta, dok se 50,1 posto ispitanika u nekoj mjeri boji da će u slučaju rata ili napetosti strani doseljenici biti lojalni zemljama iz kojih dolaze, a ne Hrvatskoj.¹ Jedan od aspekata tih strahova vjerojatno je i strah od mogućeg terorizma, koji je dobrim dijelom izgrađen i kroz konzumaciju medijskih sadržaja koji se tiču terorističkih napada u Europi i SAD-u posljednjih desetljeća.

Sve se ovo, dakako, odnosi i na sliku izbjeglica koje dolaze iz zemalja Bliskog istoka. Od početka pojačanog dolaska izbjeglica u Europu tzv. balkanskom izbjegličkom rutom, medijskim diskursom o ovoj situaciji prevladao je solidarni, humanitarni pristup. *Mainstream* mediji u Hrvatskoj ovom su problemu u početku uglavnom pristupali prikazujući izbjeglice koje dolaze u Europu i pritom prolaze kroz Hrvatsku kao ljude koji trebaju zaštitu, a ne kao potencijalnu prijetnju. To je uvelike pozitivno utjecalo na spremnost tisuća građana da kroz skupljanje humanitarne pomoći ili direktnom podrškom pomognu izbjeglicama na putu kroz Hrvatsku. Naravno, bilo je i drugačijih glasova – neke su manje političke stranke i pojedinci u Zagrebu i drugim gradovima pokušali organizirati skupove kojim bi izrazili protivljenje

¹ http://cms.hr/system/publication/pdf/26/Istrazivacki_izvijestaj_KNJIZNI_BLOK.pdf

[Type here]

nečemu što su smatrali „islamizacijom“ Europe, ali ti su skupovi bili neuspješni te nisu dobili značajnu podršku. Takva je atmosfera doprinijela je lakšem upravljanju humanitarnom krizom te, općenito, atmosferi dobrodošlice izbjeglicama, što je olakšalo njihov, ionako težak, put prema željenim odredištima.

Međutim, sredinom studenoga 2015. došlo je do događaja koji je u mnogima pobudio strah da bi ta atmosfera dobrodošlice mogla nestati i pretvoriti se u atmosferu ksenofobije, rasizma, te da bi se spremnost za pomoć izbjeglicama mogla značajno umanjiti, kako od strane šire javnosti, tako i institucija koje o ovome pitanju odlučuju. U Parizu je 13. studenoga 2015. godine počinjen niz terorističkih napada u kojem je poginulo 129, a ozlijeđeno oko 350 ljudi.² Nedugo zatim, za napade je odgovornost preuzela tzv. Islamska država, a kasnije je otkriveno da je jedan od počinitelja napada sirijski državljanin koji je u Francusku došao tzv. balkanskom izbjegličkom rutom, te da je pritom registriran u Hrvatskoj. Iako, naravno, izbjeglice kao skupina nemaju nikakve direktne veze s ovim s događajima, postojala je pasnost da će ovi događaji otvoriti put valu neprijateljstva prema izbjeglicama.

S obzirom na to da su mediji važni kreatori javnog mnijenja, odlučili smo napraviti analizu izvještavanja o izbjeglicama na Dnevniku 2 Hrvatske radiotelevizije, kao najgledanijoj informativnoj emisiji javne televizije u danima neposredno prije i neposredno nakon terorističkih napada u Parizu. U ovu smo analizu uključili ukupno deset emisija Dnevnika 2 – pet dana prije napada (uključujući i dan kad se napad dogodio, ali se Dnevnik emitirao prije samih napada, pa o napadima nije ni mogao izvijestiti) i pet dana nakon napada. Sveukupno je analizirano 45 medijskih jedinica, koje uključuju, priloge, najave priloga, čitane vijesti i javljanja uživo, a u kojima se govori ili se spominju izbjeglice i/ili tzv. izbjeglička kriza. Pritom, posebnu smo pažnju posvetili analizi aktera koji se pojavljuju i govore o izbjeglicama i/ili tzv. izbjegličkoj krizi, temama koje se pojavljuju, terminima koji se koriste kako bi se opisale

² <https://www.theguardian.com/world/2015/nov/18/paris-attacks-final-victims-named-stephan-hache-killed-home>

[Type here]

izbjeglice i ova situacija te smo, na kraju analizirali postoji li značajna razlika u izvještavanju u danima neposredno prije te danima neposredno nakon terorističkih napada.

Kad govorimo o akterima čije se izjave prenose u Dnevniku 2, analizirali smo sveukupno 83 izjave tih aktera. Najčešće se pojavljuju izjave predstavnika institucija Republike Hrvatske – ukupno dvadeset puta. Pritom, očekivano, predstavnici MUP-a se pojavljuju sedam puta, od čega pet puta ministar Ranko Ostojić, premijer Zoran Milanović četiri puta, predstavnici Ministarstva vanjskih i europskih poslova tri puta, predstavnici Ministarstva zdravlja dva puta te predsjednica Republike Hrvatske i predstavnici ministarstva gospodarstva jednom.

Izjave dužnosnika i političara drugih zemalja se pojavljuju 14 puta – najviše slovenskih dužnosnika (četiri izjave), Angele Merkel (tri), Baracka Obame (dvije izjave), a s po jednom izjavom preneseni su i francuski predsjednik Francois Hollande, mađarski premijer Viktor Orban, češki ministar vanjskih poslova Lubomir Zaoralek, američki senator Ted Cruz i austrijska ministrica unutarnjih poslova Johanna Mikl Leitner. Nadalje, izjave dužnosnika Europske unije pojavljuju se šest puta, i to izjave predsjednika Europskog parlamenta Martina Schultza, predsjednika Europske komisije Jean-Claude Junckera, predsjednika Europskog vijeća Donalda Tuska i europske povjerenice za promet Violete Bulc. Također, pojavljuju se i tri izjave lokalnih čelnika, odnosno načelnika općina – dviju slovenskih općina, i jedne hrvatske.

Izjave izbjeglica se pojavljuju ukupno devet puta – i većinom su to izbjeglice iz Sirije. Volonteri, predstavnici organizacija civilnog društva i međunarodnih organizacija za zaštitu i pomoć izbjeglicama zastupljeni su sa osam izjava, dok je preneseno ukupno deset izjava građana – četiri izjave građana RH, dok su ostale izjave građana drugih zemalja. Usto, prenesene su i izjave stručnjaka, odnosno sigurnosnih i političkih analitičara – Igora Tabaka, Žarka Puhovskog i Vlatka Cvrtila, te izjave dviju dobitinica nobelove nagrade za mir koje su posjetile Hrvatsku – Jody Williams i Tawakkol Karman.

[Type here]

U periodu koji smo pratili, u središnjem Dnevniku HRT-a dominiralo je nekoliko tema. U prvom redu, mnogo je priloga i vijesti bilo posvećeno **općenitoj situaciji na terenu** – kako u Hrvatskoj, tako i u drugim zemljama tzv. „balkanske rute“. U priložima koji se tiču situacije na terenu uglavnom se izvještavalo o faktografiji, te broju izbjeglica koje su toga dana, te do toga dana ušle i prošle kroz Hrvatsku i druge zemlje:

„Kroz Hrvatsku je od početka krize prošlo oko 348 tisuća izbjeglica i migranata, a već jučer počelo se osjećati da stiže novi val migranata koji su danima bili blokirani u Grčkoj zbog štrajka brodara. Ministar unutarnjih poslova Ranko Ostojić rekao je da se bez problema provodi dogovor susjednih država o transferu izbjeglica.“³

Također, tijekom opisa situacije na terenu, nerijetko se opisuju i uvjeti te događaji na neke od lokacija na kojoj se izbjeglice nalaze ili kroz koju prolaze. Pritom, najčešće se izvještavalo o događajima u zimskom tranzitnom centru u Slavonskom Brodu, poput:

„Tranzitni centar u SB u kojem, uz pojačane sigurnosne mjere, sve prolazi bez problema, posjetile su tri nobelovke. Bile su pune riječi hvale za organizaciju kampa i brigu za ljude na putu u bolje sutra.“

Te su se opisivali i uvjeti te skrb koju izbjeglice dobivaju u Hrvatskoj:

„A ovdje u Slavonskom Brodu prolaze kroz detaljan pregled i registraciju. Nakon fotografiranja, uzimaju se otisci prstiju i osobni podaci. Liječnička skrb svima je dostupna, a posebno se vodi briga o kroničnim bolesnicima i djeci.“⁴

Također, novinari HRT-a su u ovom razdoblju izvještavali i s mjesta u drugim zemljama kroz koje prolaze izbjeglice – iz Srbije, Austrije i Grčke:

„Dvanaest kilometara obale između Skale Skamnie i Molivos, mjesta koja se nalaze na sjeveru grčkog otoka Lezbosa, područje je na koje je ove godine stiglo više od polovine izbjeglica u Europu. Unatoč sve hladnijem vremenu i sve nemirnijem moru još uvijek ih dnevno tijekom studenog ovdje pristiže oko 4 tisuće. Volonteri Crvenog križa kažu da je

³ 9. studenog 2015.

⁴ 16. studenog 2015.

[Type here]

*potrebnih namirnica uvijek premalo. Prije 10 dana su tražili da im se pošalju iz Atene, ali u Grčkoj sve ide sporo - administracija i ispunjavanje zahtjeva najviše, samo izbjeglice dolaze brzo.*⁵

Uz ovaj tip izvještavanja o situaciji na terenu, povremeno se izvještavalo i o kršenju ljudskih prava izbjeglica, kao na primjer o optužbama organizacije OXFAM na račun bugarske policije:

*„Iz međunarodne humanitarne organizacije OXFAM poručili su da bugarska policija zlostavlja migrante na njihovom putu prema Zapadu. Afganistanci, Sirijci i Iračani koji su prošli kroz Bugarsku svjedoče o ucjenama, pljačkama, fizičkm nasilju I napadima policijskih pasa. Rekli su da je najviše zlostavljanja u pograničnim zonama, osobito na granici s Turskom.*⁶

Nadalje, u ovom je periodu česta tema bila i **postizanje dogovora oko upravljanja na migracijama**, i to uglavnom na razini Europske unije, pa i šire – kako sa zemljama koje su na izbjegličkoj ruti, tako i sa zemljama iz kojih dolazi dio izbjeglica. Na primjer, u ovom je periodu održan samit europskih i afričkih zemalja u Valetti na kojem se „pokušava naći zajednički odgovor Europe i Afrike na izbjegličku krizu.“⁷ Također, u ovom je period vrlo aktualno bilo **postavljanje žice** na hrvatsko-slovenskoj granici, pri čemu su se dosta isticali povdi za postavljanje žice, posljedice koje bi lokalne zajednice koje žive na pograničnim područjima mogle imati, kao i posljedice za odnose dviju zemalja:

*„Nakon Mađarske, i Slovenija je najavila da će ovih dana početi podizati žičanu ogradu na granici s Hrvatskom, kako bi spriječila nekontroliran priljev izbjeglica. No, premijer Cerar tvrdi da će Slovenia i dalje ostati otvorena za migrante. Hrvatska vlada priopćenjem je poručila kako će poduzeti sve ptrebne mjere za zaštitu hrvatske državne interese i da je spremna reagirati na svaku situaciju.*⁸

Također, još jedna tema o kojoj se izvještavalo je bila **solidarnost s izbjeglicama**, odnosno humanitarna i direktna podrška koju su izbjeglice dobivale.

⁵ 17. studenog 2015.

⁶ 13. Studenog 2015.

⁷ 11. studenog 2015.

⁸ 10. studenog 2015.

[Type here]

„Ovoj Australki, koja je još kao trogodišnjakinja stigla u gradić Molivos na Lezbosu, pošlo je za rukom okupiti tim volontera iz cijeloga svijeta. Sada im kuha ručak, a sve je počelo prije točno godinu dana. (...) Njezin tim pružio je utočište i nahranio gotovo 100 tisuća izbjeglica u posljednjih godinu dana, a osnovala je i i izbjeglički kamp. Sve uz pomoć donacija.“⁹

Također, u smislu solidarnosti građana, inicijativa i organizacija sa izbjeglicama, bilo je i izvještaja o podršci izbjeglicama kroz pritisak na donositelje odluka te javno-zagovaračke aktivnosti, poput Marša solidarnosti koji se organiziran dan nakon napada u Parizu:

„U Zagrebu je održan skup solidarnosti s izbjeglicama koji je na Trgu žrtava fašizma počeo u podne minutom šutnje za žrtve napada u Parizu, nakon čega je položeno cvijeće pred francusko veleposlanstvo u Zagrebu. Mreža antifašistkinja Zagreba, Inicijativa Dobrodošli te oko 700 građana apelirali su na vlade i institucije Europske unije da pokažu humanost i solidarnost s migrantima.“¹⁰

Naravno, u dijelu priloga u kojem se spominju izbjeglice ili tzv. izbjeglička kriza od 14. studenoga glavna tema su **sigurnost i terorizam**, s obzirom na napade u Parizu. No, na izvještavanje o izbjeglicama i tzv. izbjegličkoj krizi u kontekstu napada u Parizu ćemo se kasnije osvrnuti.

Pri proučavanju medijskog izvještavanja o izbjeglicama i tzv. izbjegličkoj, važno je osvrnuti se na terminologiju koja se koristi. U kolovozu 2015. godine televizija Al-Jazeera je objavila da više neće koristiti riječ „migrant“ jer smatra da je ta riječ dobila pejorativno značenje, odnosno da se nju koristi kako bi se prikazalo da ljudi putuju prema Zapadnoj Europi ne zaslužuju zaštitu, odnosno da razlozi njihovog dolaska nisu plauzibilni, je je ta televizija odlučila da će koristiti termin „izbjeglica“ kako bi pisala ljude koji bježe od nasilja i ekstremnog siromaštva.¹¹ U tom smislu, provjerili smo koja se terminologija koristila u

⁹ 17. studenog 2015.

¹⁰ 14. studenog 2015.

¹¹ <http://www.aljazeera.com/blogs/editors-blog/2015/08/al-jazeera-mediterranean-migrants-150820082226309.html>

[Type here]

izvještajima Dnevnika 2 HRT-a. U tom smislu, primijetili smo da su se ti termini koristili naizmjenično, iako se termin „izbjeglice“ koristio nešto češće. U nekim se slučajevima koristila i sintagma „izbjeglice i migranti.

Nadalje, zabrinjavajuće je i to da se učestalo koristi terminologija kojom se opisuju prirodne pojave, poput „val“ i „priljev“:

„Kroz Hrvatsku je od početka krize prošlo oko 348 tisuća izbjeglica I migranata, a već jučer počelo se osjećati da stiže novi val migranata koji su danima bili blokirani u Grčkoj zbog štrajka brodara. Ministar unutarnjih poslova Ranko ostojić rekao je da se bez problema provodi dogovor susjednih država o transferu izbjeglica“¹²

„Čelnici EU s afričkim će partnerima sutra razgovarati o izbjegličkoj krizi, ovaj put na summitu u Valletti u Malti. Naglasak će biti na boljem upravljanju priljevom izbjeglica, a da se pritom ne ugrozi šengenski prostor. Okupit će se 60ak čelnika država ili vlada, više od 30 iz afričkih zemalja i većina od 28 članica EU-a. Uoči skupa, malteškom parlamentu obratili su se predsjednici Europskog Vijeća i Europskog parlamenta.“¹³

Ovo je posebno problematično jer ti termini, iako naizgled nevini, stvaraju dojam da su migrancije opasna pojava koju se ne može kontrolirati.

¹² 10. studenog 2015.

¹³ 10. Studenog 2015.

[Type here]